

**Комунальний заклад вищої освіти
Київської обласної ради «Академія мистецтв імені Павла Чубинського»
Кафедра «Інструментальне виконавство (за видами)»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної роботи

Сергєєнко О.М.

_____ серпня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФАХ (КЛАРНЕТ) ОК 18

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність	025 «Музичне мистецтво»
Освітньо-професійна програма	«Інструментальне виконавство (за видами)»
Статус дисципліни	Обов'язкова

Київ - 2022

Робоча програма навчальної дисципліни «**ФАХ (КЛАРНЕТ)**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **02 «Культура і мистецтво»**, спеціальності **025 «Музичне мистецтво»**, освітньо-професійної програми «**Інструментальне виконавство (за видами)**»

Розробник:

Дрига Д.В. – викладач кафедри «Інструментальне виконавство (за видами)»
КЗВО КОР «Академія мистецтв імені Павла Чубинського».

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри «Інструментальне виконавство (за видами)»

протокол № 1 від 27 серпня 2020 р.

перезатверджено: протокол № 1 від 29 серпня 2022 р.

Завідувач кафедри **Ясько О.О.**

1. Опис навчальної дисципліни для ступеня освіти «Бакалавр»

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 25	Рік підготовки: I-й	
Загальна кількість годин – 750	48/48	14/14
	Рік підготовки: II-й	
	48/48	14/14
	Рік підготовки: III-й	
	48/48	14/14
	Рік підготовки: IV -й	
48 /48	14/16	
Кількість модулів – 8	Семестри:	
Тижневих годин індивідуальних занять для денної форми навчання: 1-8 семестри 3 години на тиждень	I, II, III, IV, V, IV, VII, VIII.	I, II, III, IV, V, IV, VII, VIII.
	Індивідуальні:	
	Денне – 384	Заочне – 114
Тижневих годин самостійної роботи студента для денної форми навчання: 1 семестр - 2 години на тиждень 2-8 семестри – 3 години на тиждень.		
Для заочної форми навчання: 1-8 семестри – 5 годин на тиждень		
Форма підсумкового контролю: Диф.залік – 1,3,5,7, Екзамен – 2,4,6,8 А (виконання сольної програми у формі концертного виступу на Державному іспиті).	Самостійна робота:	
	Денне – 366	Заочне – 666

2. Мета та завдання навчальної дисципліни ОК 18

Мета навчальної дисципліни - викладання курсу «Фах (Кларнет)» має своєю ціллю підготовку та виховання високопрофесійних солістів-інструменталістів, ансамблістів та викладачів духової кларнетової школи, які досконало володіють інструментом, мають красивий співучий звук, легку техніку, чіткий штрих і виразну динаміку у всіх регістрах, вишукане фразування та різнобічний музичний світогляд; здобули необхідні методичні знання і вміють узагальнювати та застосовувати набутий досвід і навички у виконавській, практичній та дослідницькій діяльності.

Предмет навчальної дисципліни – практичне оволодіння технічними, звуковими й художніми можливостями виразності інструмента; формування широкого світогляду на матеріалі музичних творів різних історичних епох, жанрів і стилів; розвиток навичок гри в оркестрі (симфонічному, духовому, народному) та ансамбля різного складу, а також опанування (в межах курсу) іншими інструментами сімейства групи кларнетів. Приділяється увага грі в різних строях, навичкам транспонування, оркестровим труднощам та раціональним прийомам читання творів з аркушу.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни «Фах (Кларнет)» сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей: ЗК 2,3,4,5,7,8,9,11,12. СК 1,2,3,4,6,9,11,12,13,18.

- **ЗК2** Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- **ЗК3** Здатність до абстрактного мислення , аналізу та синтезу.
- **ЗК4** Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- **ЗК5** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- **ЗК7** Здатність бути критичним та самокритичним
- **ЗК 8** Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- **ЗК9** Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- **ЗК11** Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- **ЗК 12** Здатність працювати автономно.

- **СК1** Здатність демонструвати достатньо високий рівень виконавської майстерності.
- **СК2** Здатність створювати та реалізовувати власні художні концепції у виконавській діяльності.
- **СК3** Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.
- **СК4** Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.
- **СК6** Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності.
- **СК9** Здатність розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу.
- **СК11** Здатність оперувати професійною термінологією.
- **СК12** Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності.
- **СК13** Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.
- **СК18** Здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній педагогіці.

Завдання дисципліни:

- Формування мотивації до постійного пошуку творчих рішень при виконанні музичних творів.
- Розвиток артистизму.
- Удосконалення художнього смаку, почуття стилю, культури звуковидобування, артикуляційної майстерності та фразування.
- Розвиток механізмів творчої уваги, музичної пам'яті, активація слухової сфери, поліфонічного мислення.
- Виховання стійкої уваги й самоконтролю в процесі виконання музики.
- Оволодіння сольним, оркестровим та ансамблевим концертним репертуаром, що вбирають в себе твори різних епох, стилів та жанрів.
- Удосконалення навичок читання з аркушу, транспонування.
- Вивчення сучасних концепцій методики й практики викладання кларнетового виконавського мистецтва.

3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни :

- Середня спеціалізована музична освіта або диплом молодшого спеціаліста;
- Обов'язкове попереднє вивчення в обсязі 5 класів ДМШ предметів сольфеджіо, музичної літератури.

4. Очікувані результати навчання

Відповідно до освітньої програми «Інструментальне виконавство (за видами)» вивчення навчальної дисципліни «ФАХ (Кларнет)» ОК 18 забезпечує досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
1. Демонструвати артистизм, виконавську культуру та технічну майстерність володіння інструментом на належному фаховому рівні під час виконавської діяльності.	ПРН 1
2. Володіти методами та навичками оркестрової та ансамблевої гри, репетиційної роботи та концертних виступів.	ПРН 2
3. Демонструвати різні методики удосконалення виконавської діяльності.	ПРН 3
4. Аналізувати музичні твори з видокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.	ПРН 4
5. Відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію.	ПРН 5
8. Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.	ПРН 8
12. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.	ПРН 12
17. Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.	ПРН 17

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Фах (Кларнет)»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
1. Демонструвати артистизм, виконавську культуру та технічну майстерність володіння інструментом на належному фаховому рівні під час виконавської діяльності.	ПРН 1
2. Володіти методами та навичками репетиційної роботи та концертних виступів.	ПРН 2
3. Демонструвати різні методики удосконалення виконавської діяльності.	ПРН 3
4. Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.	ПРН 4
5. Відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію.	ПРН 5
8. Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.	ПРН 8
12. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.	ПРН 12
17. Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.	ПРН 17

4.1 Після опанування навчальної дисципліни «Фах кларнет» студенти повинні:

знати:

- Виконавський репертуар та основні нотні видання репертуару кларнетиста відповідно до програмних вимог.
- Інструктивну літературу.
- Прийоми та етапи розбору нотного тексту.
- Знати етапи розвитку інструмента та виконавської кларнетної школи й застосовувати в педагогічній діяльності.
- Музичну термінологію.

5. Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання

5.1 Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: іспит (залік), виконання сольної програми у формі концертного виступу.

5.2 Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми контролю знань студентів:

- поточний;
- підсумковий модульний;
- семестровий підсумковий (залік/екзамен).

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою та шкалою європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС –А, В, С, D, E, FX, F).

Критерії поточного оцінювання знань студентів

5 А (відмінно)	= 100-90 балів
4 В-С (добре)	= 74-89 балів
3 D-E (задовільно)	= 60-73 бали
2 FX (незадовільно)	= 35-59 з можливістю повторної перездачі
н/а F (незадовільно)	= 0-34 з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Поточний контроль передбачає оцінювання теоретичної підготовки із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на індивідуальних заняттях та набутих практичних навичок під час виконання завдань.

Правила оцінювання:

Максимальна кількість балів з дисципліни «Фах (кларнет)» за семестр – 100 балів. Поточний контроль проводиться кожні 3 уроки впродовж кожного семестру й оцінюється від 1 до 5 балів¹. За кожен тему студент може бути оцінений 3-4 рази. Максимальний бал поточного контролю становить 65 або 75 балів².

За особливу творчу активність нараховуються додаткові бали. За пропуск занять без поважної причини або непідготовлені домашні завдання кількість балів знижується :

Нарахування заохочувальних балів (+)		
1.	Стовідсоткове відвідування занять протягом семестру.	+ 5 балів
2.	Творча активність, направлена на пошук додаткової літератури для більш поглибленого опрацювання теми, що вивчається у певному модулі. Виступ в концерті, участь в конкурсі й отримання 1, 2, 3 премії або Гран-при.	+5 балів

Штрафні бали (-)		
1.	Відсутність на заняттях без поважних причин.	-5 балів
2.	Здача модульних та самостійних робіт пізніше призначеного терміну.	-5 балів
3.	Не виконання студентом завдань по самопідготовці	-5 балів

¹ Дивитись таблицю «Критерії оцінювання для поточного контролю за п'ятибальною системою»

² Дивитись таблиці «Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти посеместрово»

Виступ та виконання концертної програми	Критерії оцінювання
«5»	<p>При виконанні музичних творів, студент впевнено відтворює текст напам'ять. Яскраво інтерпретує музичні твори, дотримуючись темпових та динамічних позначень. Виразно передає художній зміст твору (фразування, техніку, динамічний розвиток, характер). Систематично і результативно працює над удосконаленням виконавської техніки. Самостійно знаходить інформацію про композиторів, стиль, епоху, може дати визначення жанру твору, що виконує. Вільно володіє термінологією. Вільно орієнтується в стилістичних особливостях творів різних епох. Старанно виконує всі програмові вимоги. Здатен проаналізувати свою роботу над музичним матеріалом. Систематично готується до занять. Значну увагу приділяє самостійній роботі, проявляє творчу ініціативу при виконанні завдань з дисципліни. Приймає участь у концертах класу та навчального закладу.</p>
«4»	<p>Студент демонструє досить переконливий рівень втілення художніх образів творів, що виконуються. При виконанні музичних творів, впевнено відтворює текст напам'ять, дотримуючись авторських вказівок (відповідний темп, динаміка, штрихи, аплікатура). Виразно передає характер твору (фразування, динамічний розвиток, цілісність твору). Самостійно знаходить інформацію про композиторів, стиль, епоху, може дати визначення жанру твору, що виконує. Систематично готується до занять. Здатний самостійно працювати та аналізувати свою роботу. Приймає участь у концертах класу та навчального закладу.</p>
«3»	<p>Студент відтворює текст напам'ять, передає характер та художній зміст твору, виконує авторські вказівки (темп, динаміка, аплікатура). Але не завжди демонструє впевнену інтонацію та переконливий рівень втілення художніх образів творів, що виконуються. Спостерігаються окремі помилки в розумінні стилістичних особливостей музичних творів. При виконанні допускає незначні помилки, які не заважають загальному сприйняттю твору. Виконує всі програмові вимоги, знає музичну термінологію. Володіє інформацією про композитора, його творчий спадок. Систематично готується до занять.</p>

«2»	Студент відтворює текст з метро-ритмічними та текстовими помилками, виконує елементарні вказівки автора. Не передає характер твору. Грає у невідповідному темпі і не весь час інтонаційно чисто. Не дотримується вказаних штрихів та динаміки. Слабо орієнтується в музично-теоретичних визначеннях. Не систематично готується до занять. Відсутність системності, наполегливості, старанності в оволодінні фаховими знаннями, уміннями, навичками, наявність суттєвих недоліків у професійній підготовці.
«1»	Студент відтворює текст з метро-ритмічними та текстовими помилками, виконує елементарні вказівки автора. Не передає характер твору. Грає у невідповідному темпі. Не дотримується вказаних штрихів та динаміки. Грає фальшиво. Слабо орієнтується в музично-теоретичних визначеннях. Не систематично готується до занять. Відсутність системності, наполегливості, старанності в оволодінні фаховими знаннями, уміннями, навичками, наявність суттєвих недоліків у професійній підготовці.
«0»	Недбале ставлення до занять, постійне невиконання завдань, які передбачені навчальною програмою. Студент по нотах відтворює текст без відповідних штрихів та динаміки, не звертає уваги на аплікатуру та інтонацію, допускає метро-ритмічні помилки. Музичною термінологією володіє частково. Систематично не готується до занять, програмові вимоги не виконує.

Підсумковий модульний (семестровий) контроль знань студентів

Підсумковий модульний контроль проводиться з метою визначення стану успішності здобувачів вищої освіти за період навчання. Підсумковий модульний (семестровий) контроль знань студентів здійснюється через проведення слухання концертного виступу студентів.

Семестрова оцінка виставляється за умови виконання студентом усіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни та визначається як сума балів, отриманих при здійсненні поточного і підсумкового контролю.

Студент, який набрав кількість балів, що прирівнюється до оцінки «високий рівень» (відмінно) та активно брав участь в концертах або став переможцем конкурсу, вивчив програму в обсязі семестру може бути звільнений від складання диференційованого заліку.

Підсумковий модульний контроль оцінюється від 1-25 балів або від 1-35 балів³:

³ Дивитись таблиці «Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти посеместрово».

Від 1-25 балів		Від 1-35 балів	
20-25 б.	- Виконання програми без помилок, - Яскрава інтерпретація - Виразна передача художнього змісту	27-35 б.	- Виконання програми без помилок, - Яскрава інтерпретація - Виразна передача художнього змісту
13-19 б.	- Непереконливий рівень втілення художніх образів. Незначні помилки.	18-26 б.	- Непереконливий рівень втілення художніх образів. Незначні помилки.
7-12 б.	- Не відповідність темпу, штрихів. Велика кількість текстових помилок.	9-17 б.	- Не відповідність темпу, штрихів. Велика кількість текстових помилок.
1-6 б.	- Не вивчений текст.	1-8 б.	- Не вивчений текст.

**Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти посеместрово
I РІК НАВЧАННЯ
Залік у 1 семестрі**

Поточний контроль															Підсумковий контроль	Разом	
Модуль 1																	
T1			T2			T3			T4			T5			Залік		100 б
Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 25 б		
1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5			
Поточний контроль проводиться кожні 3 уроки й оцінюється від 1 до 5 балів. Максимальний бал поточного контролю 75 балів															Підсумковий контроль проводиться наприкінці 1 семестру й оцінюється від 1 до 25 балів.		

Екзамен у 2 семестрі

Поточний контроль															Підсумковий контроль	Разом	
Модуль 2																	
T1			T2			T3			T4			T5			Екзамен		100 б
Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 25 б		
1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5			
Поточний контроль проводиться кожні 3 уроки й оцінюється від 1 до 5 балів. Максимальний бал поточного контролю 75 балів															Підсумковий контроль проводиться наприкінці 1 семестру й оцінюється від 1 до 25 балів.		

II РІК НАВЧАННЯ

Залік у 3 семестрі

Поточний контроль												Підсумковий контроль	Разом		
Модуль 3															
Т1			Т2			Т3			Т4				Залік		100 б
Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 20 балів				Максимальна кількість 35 б		
1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5		
Контроль самостійної роботи проводиться кожні 3 уроки й оцінюється від 1 до 5 балів. Максимальний бал поточного контролю 65 балів												Підсумковий контроль проводиться наприкінці 1 семестру й оцінюється від 1 до 35 балів.			

Екзамен у 4 семестрі

Поточний контроль												Підсумковий контроль	Разом		
Модуль 4															
Т1			Т2			Т3			Т4				Екзамен		100 б
Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 20 балів				Максимальна кількість 35 б		
1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5		
Контроль самостійної роботи проводиться кожні 3 уроки й оцінюється від 1 до 5 балів. Максимальний бал поточного контролю 65 балів												Підсумковий контроль проводиться наприкінці 1 семестру й оцінюється від 1 до 35 балів.			

III РІК НАВЧАННЯ

Залік у 5 семестрі

Поточний контроль												Підсумковий контроль	Разом		
Модуль 5															
Т1			Т2			Т3			Т4				Залік		100 б
Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 20 балів				Максимальна кількість 35 б		
1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5		
Контроль самостійної роботи проводиться кожні 3 уроки й оцінюється від 1 до 5 балів. Максимальний бал поточного контролю 65 балів												Підсумковий контроль проводиться наприкінці 1 семестру й оцінюється від 1 до 35 балів.			

Екзамен у 6 семестрі

Поточний контроль													Підсумковий контроль		Разом
Модуль 6															
Т1			Т2			Т3			Т4				Екзамен		100 б
Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 20 балів				Максимальна кількість 35 б		
1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5			
Контроль самостійної роботи проводиться кожні 3 уроки й оцінюється від 1 до 5 балів. Максимальний бал поточного контролю 65 балів											Підсумковий контроль проводиться наприкінці 1 семестру й оцінюється від 1 до 35 балів.				

IV РІК НАВЧАННЯ

Залік у 7 семестрі

Поточний контроль													Підсумковий контроль		Разом
Модуль 7															
Т1			Т2			Т3			Т4				Залік		100 б
Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 20 балів				Максимальна кількість 35 б		
1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5			
Контроль самостійної роботи проводиться кожні 3 уроки й оцінюється від 1 до 5 балів. Максимальний бал поточного контролю 65 балів											Підсумковий контроль проводиться наприкінці 1 семестру й оцінюється від 1 до 35 балів.				

Екзамен у 8 семестрі

Поточний контроль													Підсумковий контроль		Разом		
Модуль 8																	
Т1			Т2			Т3			Т4			Т5			Екзамен А		100 б
Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 15 балів			Максимальна кількість 25 б		
1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5			
Контроль самостійної роботи проводиться кожні 3 уроки й оцінюється від 1 до 5 балів. Максимальний бал поточного контролю 75 балів											Підсумковий контроль проводиться наприкінці 1 семестру й оцінюється від 1 до 25 балів.						

Види робіт	Бали рейтингу			
<p>При виконанні музичних творів, студент впевнено відтворює текст напам'ять. Яскраво інтерпретує музичні твори, дотримуючись темпових та динамічних позначень. Виразно передає художній зміст твору (фразування, динамічний розвиток, характер). Систематично і результативно працює над удосконаленням виконавської техніки. Самостійно знаходить інформацію про композиторів, стиль, епоху, може дати визначення жанру твору, що виконує. Вільно володіє термінологією. Вільно орієнтується в стилістичних особливостях творів різних епох. Старанно виконує всі програмові вимоги. Здатен проаналізувати свою роботу над музичним матеріалом. Систематично готується до занять. Значну увагу приділяє самостійній роботі, проявляє творчу ініціативу при виконанні завдань з дисципліни. Приймає участь у фортепіанних концертах.</p>	100-90 балів	Високій	Зараховано	A
<p>Студент демонструє досить переконливий рівень втілення художніх образів творів, що виконуються. При виконанні музичних творів, впевнено відтворює текст напам'ять, дотримуючись авторських вказівок (відповідний темп, динаміка, штрихи, аплікатура). Виразно передає характер твору (фразування, динамічний розвиток, цілісність твору). Самостійно знаходить інформацію про композиторів, стиль, епоху, може дати визначення жанру твору, що виконує. Систематично готується до занять. Здатний самостійно працювати та аналізувати свою роботу. Приймає участь у фортепіанних концертах.</p>	82-89 балів	достатній		B
<p>Студент відтворює текст напам'ять, передає характер та художній зміст твору, виконує авторські вказівки (темп, динаміка, аплікатура). Але не завжди демонструє переконливий рівень втілення художніх образів творів, що виконуються. Спостерігаються окремі помилки в розумінні стилістичних особливостей музичних творів. При виконанні допускає незначні помилки, які не заважають загальному сприйняттю твору. Виконує всі програмові вимоги, знає музичну термінологію. Володіє інформацією про композитора, його творчий спадок. Систематично готується до занять.</p>	74-81 балів	достатній		C

Студент володіє музичним матеріалом, але під час виконання припускає помилки в тексті та аплікатурі. Недостатня наполегливість в напрямку оволодіння знаннями, уміннями, навичками, необхідними в професійній діяльності музиканта-виконавця, наявність досить суттєвих недоліків у розумінні змісту музичних творів. Художній зміст передає частково. Невпевнено володіє термінологією. Програмові вимоги виконує не повною мірою.	64-73 балів	середній		D
Студент відтворює текст з метро-ритмічними та текстовими помилками, виконує елементарні вказівки автора. Не передає характер твору. Грає у невідповідному темпі. Не дотримується вказаних штрихів та динаміки. Слабо орієнтується в музично-теоретичних визначеннях. Не систематично готується до занять. Відсутність системності, наполегливості, старанності в оволодінні фаховими знаннями, уміннями, навичками, наявність суттєвих недоліків у професійній підготовці.	60-63 балів	середній	Зараховано	E
Недбале ставлення до занять, постійне невиконання завдань, які передбачені навчальною програмою. Студент по нотах відтворює текст без відповідних штрихів та динаміки, не звертає уваги на аплікатуру, допускає метро-ритмічні помилки. Музичною термінологією володіє частково. Систематично не готується до занять, програмові вимоги не виконує.	35-59 незадовільно з можливістю повторної перездачі	початковий	Не зараховано	FX
Завдання не виконане, знання з навчальної дисципліни відсутні. Велика кількість пропусків занять без поважних причин. Має мінімальні музично-теоретичні знання. Програмові вимоги систематично не виконує. Має слабкі практичні навички.	0-34 незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Н/А	Не зараховано	F

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1 Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1.

Тема 1 Робота над інструктивним матеріалом. 1 етюд на мілку техніку середнього та складного рівнів.

Вивчення інструктивних етюдів середнього та складного рівнів Франц Крьопш – 350 етюдів (зошит №1) -№1; Ежен Бозза – -№1 і тощо.

Робота над: аплікатурою, артикуляцією, динамікою, строем, темпом, виконавською волею, координацією пальців, свободою виконавського апарату та амбушюра.

Тема 2 Робота над технічним матеріалом: дієзні мажорні гами та дієзні мінорні гами.

Опрацювання аплікатури кожного виду обсягом в три октави:

- в мажорі – гра гами в штрихах шістнадцятими у помірному темпі; арпеджіо пряме та в оберненнях триолями і квартолями. Гра терціями, квартами, квінтами та октавами в інтервальному та гамообразному вигляді. Домінантсептакорд прямий та в оберненнях триолями і квартолями. Хроматична гама в максимально швидкому темпі.

- в мінорі – гра гам в штрихах, 3 види мінору шістнадцятими у помірному темпі; арпеджію пряме та в оберненнях триолями і квартолями. Гра терціями, квартами, квінтами та октавами в інтервальному та гамообразному вигляді. Зменшений септакорд прямий та в оберненнях триолями і квартолями. Хроматична гама в максимально швидкому темпі.

Опрацювання атаки звуку різними штрихами: деташе, легато, стаккато, нон легато та іншими. Робота над постановкою корусу, голови, рук, амбушюра. Також робота над динамікою, темпом, витримкою.

Тема 3 Робота над мелізмами.

Значення та навички використання мелізмів у творах різних епох, особливо **барокової доби**.

Відмінність у виконанні групето на прикладі опусів композиторів класичної і романтичної епох.

Невід’ємність використання агогіки при виконанні мелізмів особливо широких структур, в контексті виконання романтичної музики. (Е.Гріг, Ф.Шопен, Ф.Ліст, Й.Брамс, Ф.Мендельсон-Бартольдї, А.Дворжак та інших композиторів).

Специфіка аплікатури при виконання форшлагів та нахшлагів.

Робота над динамічним планом, артикуляцією, штрихами, фразуванням.

Розвиток навички концентрації уваги на тематичному матеріалі.

Тема 4 Робота над твором великої форми. Класична соната 1 частина.

Поняття Сонатна форма.

Стилістичні особливості. Аналіз, будова творів великої форми.

Виявлення технічних складнощів.

Охоплення форми в цілому у творах В.Моцарта, К.М.Вебера, Л.Шпора.

Розвиток слухового контролю.

Робота над технікою, артикуляцією, динамікою. Фразування.

Опрацювання мелізматика.

Робота над витримкою губного апарату кларнетиста (амбушюра) та дихання.

Тема 5 Робота над п’есою кантиленного характеру (твори українських композиторів).

Аналіз структури твору. Охоплення форми в цілому. Жанровість, образність. Розвиток емоційності в створенні концепції виконуемого твору. Робота над звуковидобуванням та звуковеденням, фразуванням, динамікою, штрихами, агогікою та музичним образом. Формування досвіду художньої активності студента, постійного пошуку творчих рішень у створенні виконавських концепцій музичних творів минулого і сучасності, робота над подоланням сценічного хвилювання.

МОДУЛЬ 2.

Тема 1 Робота над інструктивним матеріалом 1 етюд на велику техніку.

Вивчення інструктивних етюдів середнього та складного рівнів – Олександр Штарк «40 етюдів» -№3. Ежен Бозза «Шість характерних етюдів» -№2.

Робота над: аплікатурними комбінаціями, артикуляцією, динамікою, темпом, метроритмічною рівністю, координацією пальців, свободою виконавського апарату, єдністю технічних та художніх аспектів виконання.

Тема 2 Робота над технічним матеріалом: бемольні мажорні та мінорні гами.

Продовження вивчення гамового комплексу.

Опрацювання аплікатури кожного виду обсягом в три октави:

- в мажорі – гра гами в штрихах шістнадцятими у помірному темпі; арпеджію пряме та в оберненнях триолями і квартолями. Гра терціями, квартами, квінтами та октавами в інтервальному та гамообразному вигляді. Домінантсептакорд прямий та в оберненнях триолями і квартолями. Хроматична гама в максимально швидкому темпі.

- в мінорі – гра гам в штрихах, 3 види мінору шістнадцятими у помірному темпі; арпеджію пряме та в оберненнях триолями і квартолями. Гра терціями, квартами, квінтами та октавами в інтервальному та гамообразному вигляді. Зменшений септакорд прямий та в оберненнях триолями і квартолями. Хроматична гама в максимально швидкому темпі.

Опрацювання атаки звуку різними штрихами: деташе, легато, стаккато, нон легато та іншими. Вивчення додаткової аплікатури у верхньому регістрі. Робота над динамікою, темпом, витримкою.

Тема 3 Робота над мелізмами. Продовження роботи над розвитком музичного мислення та навичками мелізматика у творах барокової доби.

Стильові особливості при виконанні трелей у кадансах та каденціях де солуючий кларнет виконує головну тональну функцію.

Темпові розбіжності швидкості трелей при виконанні різних за характером та метрономом частин крупної форми – концертів або сонат.

Специфіка аплікатури при виконання трелей на протязі виконуемого твору. Опрацювання художнього змісту та місця цього красивого елемента у музичному задумі композитора.

Робота над динамічним планом, артикуляцією, штрихами, фразуванням.

Розвиток навички концентрації уваги на тематичному матеріалі.

Ознайомлення з контекстом та іншими варіантами виконавської інтерпретації музичного твору кларнетистів-віртуозів світового рівня. Створення власної виконавської концепції твору. Декодування авторського задуму.

Тема 4 Робота над твором великої форми. Класична соната 1 частина.

Набуття навичок лаконічної гри, точності звуковидобування, уваги до штрихів, дотримання окремих звуків.

Виховання у студента таких якостей, як ясність гри, чистота звуку та точність виконання всіх деталей тексту.

Прищеплення культури вишуканого смаку при виконанні класичної сонати. Використання щільності подачі дихання та користування силою звуку: в розробці музичного матеріалу, при виконанні синкоп, кульмінацій, в кадансах та заключенні експозиції /репризи.

Тема 5 Робота над п'єсою віртуозного характеру.

Прищеплення художнього смаку та формування індивідуального виконавського стилю; аналіз структури твору, охоплення форми в цілому, жанровість, образність,

розвиток емоційності, робота над звуком, ритмічними угрупованнями, динамікою, артикуляцією, музичним образом виконуемого твору, формування досвіду художньої активності студента, постійного пошуку творчих рішень у створенні виконавських концепцій музичних творів минулого і сучасності, робота над подоланням сценічного хвилювання, формування виконавської надійності; формування й вдосконалення вміння технічно виконувати твори віртуозного характеру; формування навичок співставлення й поєднання силових (динамічних) рівнів, акцентів різного характеру й сили, поступових нюансів (посилення, послаблення), різної рельєфності; робота над мелодією, як головного компонента виразності. Розвиток мелодійної лінії, її членування на розділи більшого та меншого масштабу, виявлення відносної важливості побудов. «Спів», гра кантабіле довгими фразами на кларнеті та формування вміння використовувати темброву палітру та звуковидобування, артикуляцію і штрихи. Постійне вдосконалення виконавчого апарату, роль правильної не затисненої роботи рук - передпліччя, зап'ясть, кистей та пальців.

МОДУЛЬ 3.

Тема 1 Робота над інструктивним матеріалом. 1 концертний етюд.

Розвиток технічної майстерності.

Формування універсальних штампів й прийомів.

Фізичні тренування для досягнення витримки губного апарату та укріплення пальців. Формування почуття ритму, відчуття інструмента, рівний звук та наспівність.

Підготовка до подолання труднощів, що намічені в індивідуальному плані твору. Розширення технічних можливостей студента. Поглиблення технічних навичок.

Тема 2 Робота над сольним твором.

Формування навичок одноголосно-мелодійного мислення. Комплексний вплив на наочно-дієвий, наочно-образний й словесно-логічний компоненти цього мислення.

Формування слухових уявлень, звукових «образів» голосів, що контрапунктують та контрастують між собою.

Формування навички здібності розподілу і переключення уваги та мислення уявними тембрами.

Прищеплення навички поетапного засвоєння речитативних прийомів.

Тема 3 Робота над твором великої форми. II та III частини класичних сонат.

Формування вміння досягати єдності, цільності виконання при дотриманні тематичної та динамічної контрастності.

Формування вміння переключення на новий музичний образ.

Формування у студентів блискавичних та барвистих музично-слуховою уявлень.

Формування перебудовувати свій апарат для звуковидобування певного характеру звучання. Типові закономірності музичної мови композиційної структури та драматургії сонат.

Тема 4 Робота над п'єсою. 1 п'єса композиторів романтиків.

Формування навичок співставлення й поєднання силових (динамічних) рівнів, акцентів різного характеру й сили, поступових нюансів (посилення, послаблення), різної рельєфності; робота над аплікатурою твору, як необхідною умовою для вдосконалення виконавства; робота над проблемами слухо-рухової координації; вдосконалення артикуляційних навичок студента; робота над фактурою, як комплексом засобів музичної виразності; робота над рівністю динамічної лінії крещендо та дімінуендо; темпо-ритмічні жанрові особливості;

робота над розвитком музичного мислення з метою наскрізного розвитку твору.

МОДУЛЬ 4.

Тема 1 Робота над інструктивним матеріалом. 1 концертний етюд.

Розвиток технічної майстерності.

Формування універсальних штампів й прийомів.

Фізичні тренування для досягнення витримки всього апарату, також амбушюра та укріплення м'язової сили пальців. Формування почуття ритму, відчуття аплікатури, рівний звук та наспівність.

Підготовка до подолання труднощів, що намічені в індивідуальному плані твору. Розширення технічних можливостей студента. Поглиблення технічних навичок.

Тема 2 Робота над творами сучасних композиторів де використовується багатоголосся (включаючи акорди) у викладенні фактури. Формування навички застосування системи уявлень і понять, що відображають специфічні закономірності багатоголосного викладення й розвитку.

Комплексне використання літературно-художніх, асоціативно-образних прийомів, що активізують поліфонічне мислення.

Індуктивний принцип засвоєння поліфонічної фактури.

Засвоєння загальноновизнаних у кларнетовій педагогіці засобів роботи над багатоголосним твором.

Переломлення елементів наочно-образного мислення в багатоголосному мисленні у вигляді асоціативних образів, метафор, просторових уявлень.

Тема 3 Робота над твором великої форми. Класична соната 1 частина.

Виховання вміння глибокого занурення у суть музичного образу та вироблення відповідних виконавських дій.

Загострення уваги студентів на структурі твору. Знаходження зв'язку зі змістом.

Виразний сенс протиставлення у розробці музичних образів.

Розвиток музичної думки в сонатній формі.

Аналіз ладо-тонального забарвлення тем побічної та заключної партій.

Тема 4 Робота над п'єсою (твори авторів XIX–першої половини XX століття.) Розвиток тембрального уявлення, колористичних можливостей фактури при виконанні творів середньої форми.

Стилістичні та жанрові особливості творів композиторів XIX – першої половини XX століття; поняття термінів «глибокий звук», «легкий звук», «густий звук», «прозорий звук», «жорсткий звук», «плотний звук».

Робота над вихованням виконавської впевненості, артистизму, сценічного образу.

МОДУЛЬ 5.

Тема 1 Робота над технічним матеріалом. 1 концертний етюд.

Основні закономірності та прийоми роботи при розучуванні концертного етюду:

- ознайомлювальний етап.

- формування навичок детального опрацювання матеріалу (робота над засвоєнням музичного матеріалу).

- заключний етап роботи над концертним етюдом – формування цілісного музично-виконавського образу та його реальне втілення у виконанні.

Тема 2 Робота над творами сучасних композиторів з використанням елементів багатоголосся.

Переломлення елементів наочно-образного мислення в поліфонічному мисленні у вигляді асоціативних образів, метафор, просторових уявлень.

Переломлення елементів наочно-образного мислення в поліфонічному мисленні у вигляді графічно наочної багатогаровості музичного тексту.

Вивчення елементів аплікатури акордів (американська таблиця акордової аплікатури в різних регістрах кларнета) та фіксування м'язової техніки пальців у пам'яті та вигляді слухових звукообразів, уявних багатоголосних співзвуч.

Формування навички вміння виконавця співати один з голосів багатозвуччя та надавати індивідуальне темброво-динамічне забарвлення.

Тема 3 Вивчення сонат старовинної сонатної форми у перекладах для кларнета.

Композиційна структура творів; набуття навичок лаконічної гри; точності звуковидобування; дотримання окремих звуків; виховання у студента таких якостей, як ясність гри та точність виконання всіх деталей тексту; метроритм, мелізматики та особливої уваги до характерного виконання штрихів тої епохи.

Прищеплення культури «бархатистого звуку» при виконанні сонати старовинної сонатної форми.

Тема 4 Вивчення творів імпресіоністичного стилю.

Знання історії походження напрямку цього стилю.

Культура звуковидобування у творах композиторів імпресіоністів.

Робота над тембровим забарвленням;

Особливості атаки звуку при виконанні творів імпресіоністичного стилю.

Робота над вихованням виконавської впевненості, артистизму.

Виховання навичок цілісного виконання головних завдань твору згідно стилю.

МОДУЛЬ 6.

Тема 1 Робота над технічним матеріалом. **1 концертний етюд.**

Формування базових основ «технології» роботи над художнім образом твору при його розучуванні в класі та самостійно.

Техніка у концертному етюді, як поняття сукупності виконавських засобів, що забезпечують адекватне втілення музики в її акустичних та змістовних характеристиках – темп, ритм, додаткова допоміжна аплікатура, темброва та звукова краса, динамічне і штрихове різноманіття, тощо.

Області техніки кларнетиста-віртуоза: область метро-ритмічна (тимчасова техніка- швидкість, рівність, ритмічність, тощо); «опорне діафрагмальне» дихання, яскравий динамічний діапазон.

Область звуко-висотна, просторова (чиста інтонаційна гра, потрапляння на потрібні ноти, вільність володіння різними діапазонами кларнета, тощо).

Область барвиста (володіння тембрами, звуковою красою, динамікою, штрихами, тощо).

Тема 2 Робота над **сучасними виконавськими прийомами музичної виразності**. Артикуляційна

диференціація виконання у творах як українських композиторів так і закордонних таких прийомів гри, як: фрулято, вібрато та глісандо.

Формування навички вміння вільного володіння губним апаратом кларнетиста (амбушюром), використання цих елементів музичної виразності в концепції композиторської задумки в загальному звучанні виконуваних творів.

Закономірності інтерпретації та подальшого розвитку в музично-риторичних та декламаційних фігурах цих агогічних елементів.

Тема 3 Робота над твором великої форми. **Концерт 1 частина.**

Загострення уваги студентів на структурі твору; втілення прийомів формоутворення;

робота над засобами музичної виразності; робота над правильним звуковидобуванням, як комплексом засобів музичної виразності; подолання технічних проблем при виконанні концерту; виразний сенс протиставлення у розробці музичних образів; формування стійкості при виконанні; виховання почуття ритму, вміння взяти вірний темп; орієнтування на складні епізоди твору. Наповнення змістом пауз; сценічна культура; формування тематичної єдності та цільності форми.

Тема 4 Робота над середньою формою. **П'єса розгорнутої форми чи опус п'єс.**

Удосконалення набутих виконавських навичок за попередні семестри; єдність форми;

усвідомлення художньої природи й особливостей музичного матеріалу, його цілісне сприйняття на основі оперування музично-слухових уявлень; розуміння технічних завдань; пошук прийомів і засобів вирішення виконавських завдань; максимальна зосередженість на якісному диханні та вільності звучання і гнучкості апарату; концентрація результатів роботи над усіма складовими виконавської інтерпретації.

МОДУЛЬ 7.

Тема 1 Робота над технічним матеріалом. **1 концертний етюд.**

Питання аплікатури та застосування методу варіантів у технічній роботі.

Принцип повільної гри при розучуванні концертного етюду, що зумовлена слуховою уявою (внутрішній спів), передує руху і є умовою для формування звуко-висотної точності виконання й слухового запам'ятовування музики.

Принцип роботи «по шматках» - усі види розділу фактури музичного твору з метою кращого її вивчення. Також гра музичними розділами в зворотньому напрямку від кінця і до початку. Прискіпливе відношення до динаміки та штрихів.

Тема 2 Робота над **найсучаснішими музичними елементами**. Розвиток сенсорних та інтелектуальних здібностей студента-кларнетиста через вивчення перманентного або так званого «ціпного» дихання. Розподіл уваги на короткий набір м'язами щоби повітря та пролонгований видох. Ознайомлення з виконанням ще одного музичного елемента – подвійного стаккато. Чередування штриха «та» і «да» задля контролювання одноманітності та рівномірності цих звуків при їх виконанні.

Опанування цього пізнавального процесу, запускає ланцюг розумових операцій, що притаманний інтелектуальній діяльності.

Оволодіння повною мірою цих виконавчих структур під кутом специфічного аналітичного мислення, зокрема здібності втілювати через гру перманентним диханням, надає більш широкого музичного змісту декільком мелодичним лініям та періодам, а виконання штрихом подвійного стаккато допомагає передати характер скерцозних, веселих частин твору.

Тема 3 Робота над твором великої форми: **соната 1 частина або варіації**.

Розвиток володіння драматургічними навичками.

Знайомство з особливостями музичної мови періоду класицизму.

Виховання почуття класичної форми, ритмічної стійкості виконання.
 Робота над проблемою охоплення форми. Об'єм музичного твору. Протиставлення та характеристичність тем.
 Драматургія. Стійкість темпу. Образна різноманітність; звукова колоризація; зміна забарвлення музичного твору; динамічне удосконалення;
 усунення зайвих рухів й напруги; штрихове різномайття.

Тема 4 Робота над п'єсою українського композитора.

Розвиток тембрального уявлення, колористичних можливостей фактури, співучої кантилени; стилістичних та жанрових особливостей творів українських композиторів; робота над вихованням виконавської впевненості, артистизму; розуміння й вирішення технічних завдань; максимальна зосередженість на звучанні і свободі апарату задля донесення до слухачів унікального колориту та краси українського мелодизму.

МОДУЛЬ 8.

Підготовка до публічного виступу. **Опрацювання 5 творів** з програми до Державного іспиту:

- концерт (I або II-III ч.);
- соната 1 частина або варіації;
- п'єса розгорнутої форми чи опус п'єс або фантазія;
- твір українського композитора
- концертний етюд

Робота над:

- стильовими ознаками, що притаманні певним стилям епох;
- над технічними труднощами;
- досконалою виконавською формою творів програми;
- сценічною витримкою;
- рівністю темпу;
- образною сферою твору;
- красивою звуковою колоризацією;
- штриховому різноманітністю;
- легкою манерою виконання;
- опанування програми в цілому;
- поєднання емоційного та інтелектуального ставлення до виконавського процесу;
- набуттям осмисленої виконавської волі;
- артистичністю;
- активізація творчих якостей студента.

6.2 Структура навчальної дисципліни

ТЕМА	Кількість годин					
	Денна форма			Заочна форма		
	всь ого	інд ивід уал ьні	сам ост ій ні	всь ого	інди віду аль ні	само стій ні
I рік навчання						
МОДУЛЬ 1.						
Тема 1 Робота над інструктивним матеріалом. 1 етюд на мілку техніку середнього та складного рівнів.	18	9	9	19	3	16
Тема 2 Робота над технічним матеріалом: дієзні мажорні гами та дієзні мінорні гами.	18	9	9	17	2	15
Тема 3 Робота над мелізмами. Значення та навички використання мелізмів у творах різних епох, особливо барокової доби.	19	10	9	19	3	16
Тема 4 Робота над твором великої форми. Класична соната 1 частина.	19	10	9	19	3	16

Тема 5 Робота над п'єсою кантиленного характеру (твори українських композиторів).	19	10	9	19	3	16
Разом:	93	48	45	93	14	79
МОДУЛЬ 2.						
Тема 1 Робота над інструктивним матеріалом 1 етюд на велику техніку. Вивчення інструктивних етюдів середнього та складного рівнів	18	9	9	19	3	16
Тема 2 Робота над технічним матеріалом: бемольні мажорні та мінорні гами. Продовження вивчення гамового комплексу.	18	9	9	17	2	15
Тема 3 Робота над мелізмами. Продовження роботи над розвитком музичного мислення та навички мелізматика у творах барокової доби.	19	10	9	19	3	16
Тема 4 Робота над твором великої форми. Класична соната 1 частина.	19	10	9	19	3	16
Тема 5 Робота над п'єсою віртуозного характеру.	19	10	9	19	3	16
Разом:	93	48	45	93	14	79
II рік навчання						
МОДУЛЬ 3.						
Тема 1 Робота над інструктивним матеріалом. 1 концертний етюд. Розвиток технічної майстерності.	23	12	11	19	3	16
Тема 2 Робота над сольним твором. Формування навичок одноголосно-мелодійного мислення.	24	12	12	17	2	15
Тема 3 Робота над твором великої форми. II та III частини класичних сонат.	23	12	11	19	3	16
Тема 4 Робота над п'єсою. 1 п'єса композиторів романтиків.	23	12	11	19	3	16
Разом:	93	48	45	93	14	79
МОДУЛЬ 4.						
Тема 1 Робота над інструктивним матеріалом. 1 концертний етюд. Розвиток технічної майстерності.	23	12	11	23	3	20
Тема 2 Робота над творами сучасних композиторів де використовується багатоголосся (включаючи акорди) у викладенні фактури.	24	12	12	23	4	19
Тема 3 Робота над твором великої форми Класична соната 1 частина.	23	12	11	24	4	20
Тема 4 Робота над п'єсою (твори авторів XIX–першої половини XX століття.)	23	12	11	23	3	20
Разом:	93	48	45	93	14	79
III рік навчання						
МОДУЛЬ 5.						
Тема 1 Робота над технічним матеріалом. 1 концертний етюд.	23	12	11	23	3	20
Тема 2 Робота над творами сучасних композиторів з використанням елементів багатоголосся.	24	12	12	23	4	19
Тема 3 Вивчення сонат старовинної сонатної форми у перекладах для кларнета.	24	12	12	24	4	20
Тема 4 Вивчення творів імпресіоністичного стилю.	23	12	11	23	3	20
Разом:	94	48	46	93	14	79
МОДУЛЬ 6.						

Тема 1 Робота над технічним матеріалом. 1 концертний етюд.	23	12	11	23	3	20
Тема 2 Робота над сучасними виконавськими прийомами музичної виразності.	24	12	12	23	4	19
Тема 3 Робота над твором великої форми. Концерт 1 частина.	24	12	12	24	4	20
Тема 4 Робота над середньою формою. П'єса розгорнутої форми чи опус п'єс.	23	12	11	23	3	20
Разом:	94	48	46	93	14	79
IV рік навчання						
МОДУЛЬ 7.						
Тема 1 Робота над технічним матеріалом. 1 концертний етюд.	24	12	12	23	3	20
Тема 2 Робота над найсучаснішими музичними елементами. Розвиток сенсорних та інтелектуальних здібностей студента-кларнетиста.	24	12	12	25	4	21
Тема 3 Робота над твором великої форми : соната 1 частина або варіації.	24	12	12	24	4	20
Тема 4 Робота над п'єсою українського композитора.	23	12	11	23	3	20
Разом:	95	48	47	95	14	81
МОДУЛЬ 8.						
Тема 1 Концерт (I або II-III ч.);	18	9	9	21	4	17
Тема 2 Соната (1 частина) або варіації	18	9	9	19	3	16
Тема 3 П'єса розгорнутої форми чи опус п'єс або фантазія	20	10	10	19	3	16
Тема 4 Твір українського композитора	20	10	10	19	3	16
Тема 5 Концертний етюд	19	10	9	19	3	16
Разом:	95	48	47	97	16	81
		денне		заочне		
Загальний обсяг годин:	750	384	366	750	114	636
Концертна програма підсумкової Державної атестації включає в себе:						
1) Концерт (I або II-III ч.);						
2) Сонату (1 частина) або варіації						
3) П'єса розгорнутої форми чи опус п'єс або фантазія						
4) Твір українського композитора						
5) Концертний етюд						

6.3 Самостійна робота (денна, заочна форми)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна ф.	Заочна ф.
	МОДУЛЬ 1.		
1	Тема 1 Робота над інструктивним матеріалом. 1 етюд на мілку техніку середнього та складного рівнів. Вивчення інструктивних етюдів середнього та складного рівнів: Франц Крöpfш «350 етюдів» для кларнета (зошит №1), Ежен Бозза «Шість характерних етюдів», тощо.	9	16

	Робота над: аплікатурою, артикуляцією, динамікою, темпом, виконавською волею, координацією пальців, свободою виконавського апарату та амбушюра.		
2	<p>Тема 2</p> <p>Робота над технічним матеріалом: дієзні мажорні гами та дієзні мінорні гами;</p> <p>Опрацювання аплікатури кожного виду обсягом в три октави:</p> <ul style="list-style-type: none"> - в мажорі – гра гами в штрихах шістнадцятими у помірному темпі; арпеджіо пряме та в оберненнях триолями і квартолями. Гра терціями, квартами, квінтами та октавами в інтервальному та гамообразному вигляді. Домінантсептакорд прямий та в оберненнях триолями і квартолями. Хроматична гама в максимально швидкому темпі. - в мінорі – гра гам в штрихах, 3 види мінору шістнадцятими у помірному темпі; арпеджіо пряме та в оберненнях триолями і квартолями. Гра терціями, квартами, квінтами та октавами в інтервальному та гамообразному вигляді. Зменшений септакорд прямий та в оберненнях триолями і квартолями. Хроматична гама в максимально швидкому темпі. <p>Опрацювання атаки звуку різними штрихами: деташе, легато, стаккато, нон легато та іншими. Робота над постановкою корпусу, голови, рук, амбушюра. Також робота над динамікою, темпом, витримкою.</p>	9	15
3	<p>Тема 3 Робота над мелізмами.</p> <p>Значення та навички використання мелізмів у творах різних епох, особливо барокової доби.</p> <p>Відмінність у виконанні групето на прикладі опусів композиторів класичної і романтичної епох.</p> <p>Невід’ємність використання агогіки при виконанні мелізмів особливо широких структур, в контексті виконання романтичної музики. (Е.Гріг, Ф.Шопен, Ф.Ліст, Й.Брамс, Ф.Мендельсон-Бартольдї, А.Дворжак та інших композиторів).</p> <p>Специфіка аплікатури при виконання форшлагів та нахшлагів.</p> <p>Робота над динамічним планом, артикуляцією, штрихами, фразуванням.</p>	9	16

	Розвиток навички концентрації уваги на тематичному матеріалі.		
4	<p>Тема 4 Робота над твором великої форми. Класична соната 1 частина. Поняття Сонатна форма. Стилістичні особливості. Аналіз, будова творів великої форми. Виявлення технічних складнощів. Охоплення форми в цілому у творах В.Моцарта, К.М.Вебера, Л.Шпора. Розвиток слухового контролю. Робота над технікою, артикуляцією, динамікою. Фразування. Опрацювання мелізматики. Робота над витримкою губного апарату кларнетиста (амбушюра) та дихання.</p>	9	16
5	<p>Тема 5 Робота над п'єсою кантиленного характеру (твори українських композиторів). Аналіз структури твору. Охоплення форми в цілому. Жанровість, образність. Розвиток емоційності в створенні концепції виконуємого твору. Робота над звуковидобуванням та звуковеденням, фразуванням, динамікою, штрихами, агогікою та музичним образом. Формування досвіду художньої активності студента, постійного пошуку творчих рішень у створенні виконавських концепцій музичних творів минулого і сучасності, робота над подоланням сценічного хвилювання.</p>	9	16
	Всього по I модулю:	45	79
	МОДУЛЬ 2.	Денна ф.	Заочна ф.
6	<p>Тема 1 Робота над інструктивним матеріалом 1 етюд на велику техніку. Вивчення інструктивних етюдів середнього та складного рівнів – Олександр Штарк «40 етюдів» -№3. Ежен Бозза «Шість характерних етюдів» -№2. Робота над: аплікатурними комбінаціями, артикуляцією, динамікою, темпом, метроритмічною рівністю, координацією пальців, свободою виконавського апарату, єдністю технічних та художніх аспектів виконання.</p>	9	16
7	<p>Тема 2 Робота над технічним матеріалом: бемольні мажорні та мінорні гами.</p>	9	15

	<p>Продовження вивчення гамового комплексу. Опрацювання аплікатури кожного виду обсягом в три октави:</p> <ul style="list-style-type: none"> - в мажорі – гра гами в штрихах шістнадцятими у помірному темпі; арпеджіо пряме та в оберненнях триолями і квартолями. Гра терціями, квартами, квінтами та октавами в інтервальному та гамообразному вигляді. Домінантсептакорд прямий та в оберненнях триолями і квартолями. Хроматична гама в максимально швидкому темпі. - в мінорі – гра гам в штрихах, 3 види мінору шістнадцятими у помірному темпі; арпеджіо пряме та в оберненнях триолями і квартолями. Гра терціями, квартами, квінтами та октавами в інтервальному та гамообразному вигляді. Зменшений септакорд прямий та в оберненнях триолями і квартолями. Хроматична гама в максимально швидкому темпі. <p>Опрацювання атаки звуку різними штрихами: деташе, легато, стаккато, нон легато та іншими. Вивчення додаткової аплікатури у верхньому регістрі. Робота над динамікою, темпом, витримкою.</p>		
8	<p>Тема 3 Робота над мелізмами. Продовження роботи над розвитком музичного мислення та навичками мелізматички у творах барокової доби. Стильові особливості при виконанні трелей у кадансах та каденціях де солюючий кларнет виконує головну тональну функцію. Темпові розбіжності швидкості трелей при виконанні різних за характером та метрономом частин крупної форми – концертів або сонат. Специфіка аплікатури при виконання трелей на протязі виконуемого твору. Опрацювання художнього змісту та місця цього красивого елемента у музичному задумі композитора. Робота над динамічним планом, артикуляцією, штрихами, фразуванням. Розвиток навички концентрації уваги на тематичному матеріалі. Ознайомлення з контекстом та іншими варіантами виконавської інтерпретації музичного твору кларнетистів-віртуозів світового рівня. Створення</p>	9	16

	власної виконавської концепції твору. Декодування авторського задуму.		
9	<p>Тема 4 Робота над твором великої форми. Класична соната 1 частина. Набуття навичок лаконічної гри, точності звуковидобування, уваги до штрихів, дотримання окремих звуків. Виховання у студента таких якостей, як ясність гри, чистота звуку та точність виконання всіх деталей тексту. Прищеплення культури вишуканого смаку при виконанні класичної сонати. Використання щільності подачі дихання та користування силою звуку: в розробці музичного матеріалу, при виконанні синкоп, кульмінацій, в кадансах та заключенні експозиції /репризи.</p>	9	16
10	<p>Тема 5 Робота над п'єсою віртуозного характеру. Прищеплення художнього смаку та формування індивідуального виконавського стилю; аналіз структури твору, охоплення форми в цілому, жанровість, образність, розвиток емоційності, робота над звуком, ритмічними угрупованнями, динамікою, артикуляцією, музичним образом виконуємого твору, формування досвіду художньої активності студента, постійного пошуку творчих рішень у створенні виконавських концепцій музичних творів минулого і сучасності, робота над подоланням сценічного хвилювання, формування виконавської надійності; формування й вдосконалення вміння технічно виконувати твори віртуозного характеру; формування навичок співставлення й поєднання силових (динамічних) рівнів, акцентів різного характеру й сили, поступових нюансів (посилення, послаблення), різної рельєфності; робота над мелодією, як головного компонента виразності. Розвиток мелодійної лінії, її членування на розділи більшого та меншого масштабу, виявлення відносної важливості побудов. «Спів», гра кантабіле довгими фразами на кларнеті та формування вміння використовувати темброву палітру та звуковидобування, артикуляцію і штрихи. Постійне вдосконалення виконавчого апарату, роль</p>	9	16

	правильної не затисненої роботи рук - передпліччя, зап'ясть, кистей та пальців.		
	Всього по 2 модулю:	45	16
	МОДУЛЬ 3	Денна ф.	Заочна ф.
11	<p>Тема 1 Робота над інструктивним матеріалом. 1 концертний етюд. Розвиток технічної майстерності. Формування універсальних штампів й прийомів. Фізичні тренування для досягнення витримки губного апарату та укріплення пальців. Формування почуття ритму, відчуття інструмента, рівний звук та наспівність. Підготовка до подолання труднощів, що намічені в індивідуальному плані твору. Розширення технічних можливостей студента. Поглиблення технічних навичок.</p>	11	16
12	<p>Тема 2 Робота над сольним твором. Формування навичок одноголосно-мелодійного мислення. Комплексний вплив на наочно-дієвий, наочно-образний й словесно-логічний компоненти цього мислення. Формування слухових уявлень, звукових «образів» голосів, що контрапунктують та контрастують між собою. Формування навички здібності розподілу і переключення уваги та мислення уявними тембрами. Прищеплення навички поетапного засвоєння речитативних прийомів.</p>	12	15
13	<p>Тема 3 Робота над твором великої форми. II та III частини класичних сонат. Формування вміння досягати єдності, цілності виконання при дотриманні тематичної та динамічної контрастності. Формування вміння переключення на новий музичний образ. Формування у студентів блискавичних та барвистих музично-слуховою уявлень. Формування перебудовувати свій апарат для звуковидобування певного характеру звучання. Типові закономірності музичної мови композиційної структури та драматургії сонат.</p>	11	16
14	Тема 4	11	16

	<p>Робота над п'єсою. 1 п'єса композиторів романтиків.</p> <p>Формування навичок співставлення й поєднання силових (динамічних) рівнів, акцентів різного характеру й сили, поступових нюансів (посилення, послаблення), різної рельєфності; робота над аплікатурою твору, як необхідною умовою для вдосконалення виконавства; робота над проблемами слухо-рухової координації; вдосконалення артикуляційних навичок студента; робота над фактурою, як комплексом засобів музичної виразності; робота над рівністю динамічної лінії кресендо та дімінуендо; темпо-ритмічні жанрові особливості;</p> <p>робота над розвитком музичного мислення з метою наскрізного розвитку твору.</p>		
	Всього по 3 модулю:	45	79
	МОДУЛЬ 4	Денна ф.	Заочна ф.
15	<p>Тема 1</p> <p>Робота над інструктивним матеріалом. 1 концертний етюд.</p> <p>Розвиток технічної майстерності.</p> <p>Формування універсальних штампів й прийомів.</p> <p>Фізичні тренування для досягнення витримки всього апарату, також амбушюра та укріплення м'язової сили пальців. Формування почуття ритму, відчуття аплікатури, рівний звук та наспівність.</p> <p>Підготовка до подолання труднощів, що намічені в індивідуальному плані твору. Розширення технічних можливостей студента. Поглиблення технічних навичок.</p>	11	20
16	<p>Тема 2 Робота над творами сучасних композиторів де використовується багатоголосся (включаючи акорди) у викладенні фактури.</p> <p>Формування навички застосування системи уявлень і понять, що відображають специфічні закономірності багатоголосного викладення й розвитку.</p> <p>Комплексне використання літературно-художніх, асоціативно-образних прийомів, що активізують поліфонічне мислення.</p> <p>Індуктивний принцип засвоєння поліфонічної фактури.</p> <p>Засвоєння загальноновизнаних у кларнетовій педагогіці засобів роботи над багатоголосним твором.</p>	12	19

	Переломлення елементів наочно-образного мислення в багатоголосному мисленні у вигляді асоціативних образів, метафор, просторових уявлень.		
17	Тема 3 Робота над твором великої форми. Класична соната 1 частина. Виховання вміння глибокого занурення у суть музичного образу та вироблення відповідних виконавських дій. Загострення уваги студентів на структурі твору. Знаходження зв'язку зі змістом. Виразний сенс протиставлення у розробці музичних образів. Розвиток музичної думки в сонатній формі. Аналіз ладо-тонального забарвлення тем побічної та заключної партій.	11	20
18	Тема 4 Робота над п'єсою (твори авторів ХІХ–першої половини ХХ століття.) Розвиток тембрального уявлення, колористичних можливостей фактури при виконанні творів середньої форми. Стилістичні та жанрові особливості творів композиторів ХІХ – першої половини ХХ століття; поняття термінів «глибокий звук», «легкий звук», «густий звук», «прозорий звук», «жорсткий звук», «плотний звук». Робота над вихованням виконавської впевненості, артистизму, сценічного образу.	11	20
	Всього по 4 модулю:	45	79
	МОДУЛЬ 5	Денна ф.	Заочна ф.
19	Тема 1 Робота над технічним матеріалом. 1 концертний етюд. Основні закономірності та прийоми роботи при розучуванні концертного етюду: - ознайомлювальний етап. - формування навичок детального опрацювання матеріалу (робота над засвоєнням музичного матеріалу). - заключний етап роботи над концертним етюдом – формування цілісного музично-виконавського образу та його реальне втілення у виконанні.	11	20
20	Тема 2	12	19

	<p>Робота над творами сучасних композиторів з використанням елементів багатоголосся.</p> <p>Переломлення елементів наочно-образного мислення в поліфонічному мисленні у вигляді асоціативних образів, метафор, просторових уявлень.</p> <p>Переломлення елементів наочно-образного мислення в поліфонічному мисленні у вигляді графічно наочної багат шаровості музичного тексту.</p> <p>Вивчення елементів аплікатури акордів (американська таблиця акордової аплікатури в різних регістрах кларнета) та фіксування м'язової техніки пальців у пам'яті та вигляді слухових звукообразах, уявних багатоголосних співзвуч.</p> <p>Формування навички вміння виконавця співати один з голосів багатозвуччя та надавати індивідуальне темброво-динамічне забарвлення.</p>		
21	<p>Тема 3</p> <p>Вивчення сонат старовинної сонатної форми у перекладах для кларнета.</p> <p>Композиційна структура творів; набуття навичок лаконічної гри; точності звуковидобування; дотримання окремих звуків; виховання у студента таких якостей, як ясність гри та точність виконання всіх деталей тексту; метроритм, мелізматика та особливої уваги до характерного виконання штрихів тої епохи.</p> <p>Прищеплення культури «бархатистого звуку» при виконанні сонати старовинної сонатної форми.</p>	12	20
22	<p>Тема 4</p> <p>Вивчення творів імпресіоністичного стилю.</p> <p>Знання історії походження напрямку цього стилю.</p> <p>Культура звуковидобування у творах композиторів імпресіоністів.</p> <p>Робота над тембровим забарвленням;</p> <p>Особливості атаки звуку при виконанні творів імпресіоністичного стилю.</p> <p>Робота над вихованням виконавської впевненості, артистизму.</p> <p>Виховання навичок цілісного виконання головних завдань твору згідно стилю.</p>	11	20
	Всього по 5 модулю:	46	79
	МОДУЛЬ 6	Денна ф.	Заочна ф.
23	Тема 1	11	20

	<p>Робота над технічним матеріалом. 1 концертний етюд.</p> <p>Формування базових основ «технології» роботи над художнім образом твору при його розучуванні в класі та самостійно.</p> <p>Техніка у концертному етюді, як поняття сукупності виконавських засобів, що забезпечують адекватне втілення музики в її акустичних та змістовних характеристиках – темп, ритм, додаткова допоміжна аплікатура, темброва та звукова краса, динамічне і штрихове різноманіття, тощо.</p> <p>Області техніки кларнетиста-віртуоза: область метро-ритмічна (тимчасова техніка- швидкість, рівність, ритмічність, тощо); «опорне діафрагмальне» дихання, яскравий динамічний діапазон.</p> <p>Область звуко-висотна, просторова (чиста інтонаційна гра, потрапляння на потрібні ноти, вільність володіння різними діапазонами кларнета, тощо).</p> <p>Область барвіста (володіння тембрами, звуковою красою, динамікою, штрихами, тощо).</p>		
24	<p>Тема 2</p> <p>Робота над сучасними виконавськими прийомами музичної виразності. Артикуляційна диференціація виконання у творах як українських композиторів так і закордонних таких прийомів гри, як: фрулято, вібрато та глісандо.</p> <p>Формування навички вміння вільного володіння губним апаратом кларнетиста (амбушюром), використання цих елементів музичної виразності в концепції композиторської задумки в загальному звучанні виконуємих творів.</p> <p>Закономірності інтерпретації та подальшого розвитку в музично-риторичних та декламаційних фігурах цих агогічних елементів.</p>	12	19
25	<p>Тема 3</p> <p>Робота над твором великої форми. Концерт 1 частина.</p> <p>Загострення уваги студентів на структурі твору; втілення прийомів формоутворення;</p> <p>робота над засобами музичної виразності; робота над правильним звуковидобуванням, як комплексом засобів музичної виразності; подолання технічних проблем при виконанні концерту; виразний сенс протиставлення у розробці музичних образів;</p>	12	20

	формування стійкості при виконанні; виховання почуття ритму, вміння взяти вірний темп; орієнтування на складні епізоди твору. Наповнення змістом пауз; сценічна культура; формування тематичної єдності та цільності форми.		
26	Тема 4 Робота над середньою формою. П'єса розгорнутої форми чи опус п'єс. Удосконалення набутих виконавських навичок за попередні семестри; єдність форми; усвідомлення художньої природи й особливостей музичного матеріалу, його цілісне сприйняття на основі оперування музично-слухових уявлень; розуміння технічних завдань; пошук прийомів і засобів вирішення виконавських завдань; максимальна зосередженість на якісному диханні та вільності звучання і гнучкості апарату; концентрація результатів роботи над усіма складовими виконавської інтерпретації.	11	20
	Всього по 6 модулю:	46	79
	МОДУЛЬ 7	Денна ф.	Заочна ф.
27	Тема 1 Робота над технічним матеріалом. 1 концертний етюд. Питання аплікатури та застосування методу варіантів у технічній роботі. Принцип повільної гри при розучуванні концертного етюду, що зумовлена слуховою уявою (внутрішній спів), передує руху і є умовою для формування звуко-висотної точності виконання й слухового запам'ятовування музики. Принцип роботи «по шматках» - усі види розділу фактури музичного твору з метою кращого її вивчення. Також гра музичними розділами в зворотньому напрямку від кінця і до початку. Прискіпливе відношення до динаміки та штрихів.	12	20
28	Тема 2 Робота над найсучаснішими музичними елементами. Розвиток сенсорних та інтелектуальних здібностей студента-кларнетиста через вивчення перманентного або так званого «ціпного» дихання. Розподіл уваги на короткий набір м'язами щоби повітря та пролонгований видих. Ознайомлення з виконанням ще одного музичного елемента – подвійного стаккато. Чередування штриха «та» і «да» задля	12	21

	<p>контролювання одноманітності та рівномірності цих звуків при їх виконанні.</p> <p>Опанування цього пізнавального процесу, запускає ланцюг розумових операцій, що притаманний інтелектуальній діяльності.</p> <p>Оволодіння повною мірою цих виконавчих структур під кутом специфічного аналітичного мислення, зокрема здібності втілювати через гру перманентним диханням, надає більш широкого музичного змісту декільком мелодичним лініям та періодам, а виконання штрихом подвійного стаккато допомагає передати характер скерцозних, веселих частин твору.</p>		
29	<p>Тема 3</p> <p>Робота над твором великої форми: соната 1 частина або варіації.</p> <p>Розвиток володіння драматургічними навичками.</p> <p>Знайомство з особливостями музичної мови періоду класицизму.</p> <p>Виховання почуття класичної форми, ритмічної стійкості виконання.</p> <p>Робота над проблемою охоплення форми. Об'єм музичного твору. Протиставлення та характеристичність тем. Драматургія. Стійкість темпу. Образна різноманітність; звукова колоризація; зміна забарвлення музичного твору; динамічне удосконалення; усунення зайвих рухів й напруги; штрихове різномаїття.</p>	12	20
30	<p>Тема 4</p> <p>Робота над п'єсою українського композитора.</p> <p>Розвиток тембрального уявлення, колористичних можливостей фактури, співучої кантילени; стилістичних та жанрових особливостей творів українських композиторів; робота над вихованням виконавської впевненості, артистизму; розуміння й вирішення технічних завдань; максимальна зосередженість на звучанні і свободі апарату задля донесення до слухачів унікального колориту та краси українського мелодизму.</p>	11	20
	Всього по 7 модулю:	47	81
	<p>МОДУЛЬ 8 Підготовка до публічного виступу.</p> <p>Опрацювання 5 творів з програми до Державного іспиту.</p> <p>Робота над:</p> <p>- стильовими ознаками, що притаманні певним</p>		

	стилем епох; - над технічними труднощами; - досконалою виконавською формою творів програми; - сценічною витримкою; - рівністю темпу; - образною сферою твору; - красивою звуковою колоризацією; - штриховому різноманітностію; - легкою манерою виконання; - опанування програми вцілому; - поєднання емоційного та інтелектуального ставлення до виконавського процесу; - набуттям осмисленої виконавської волі; - артистичністю; - активізація творчих якостей студента	Денна ф.	Заочна ф.
31	Тема 1 Концерт (I або II-III ч.);	9	17
32	Тема 2 Соната (1 частина) або варіації	9	16
33	Тема 3 П'єса розгорнутої форми чи опус п'єс або фантазія	10	16
34	Тема 4 Твір українського композитора	10	16
35	Тема 5 Концертний етюд	9	16
	Всього по 8 модулю:	47	81
		Денна ф.	Заочна ф.
	Разом годин:	366	636

7. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Інструменти та обладнання: наявні музичні інструменти групи кларнетів, пюпітри, метрономи; репетиційна база, бібліотечний фонд, спеціально обладнане приміщення для концертних заходів; бази виконавської практики відповідно до навчальної програми; комп'ютерне та програмне забезпечення, мультимедійні засоби у сфері музичної діяльності.

Аудиторний фонд:

- навчальний корпус
- концертний зал №1
- концертні аудиторії - № 9, 33, 55
- класи кларнета - № 5,8, 9
- точки бездротового доступу до мережі інтернет навчального корпусу

- нотна бібліотека, її структура: читальний зал, абонемент навчальної літератури та нотної літератури;
- навчальні плани;
- навчально-методичні комплекси дисциплін.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає використання LMS Moodle -інтегрованої комп'ютерної системи закладу вищої освіти.

8. Методичні рекомендації

8.1 Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи.

Самостійна робота є важливим елементом всієї системи підготовки у вищому навчальному закладі будь-якої форми навчання і сприяє кращому засвоєнню та ефективному опануванню навчального матеріалу. Проводиться з метою отримання нових знань, їх закріплення, розширення та поглиблення і є однією з складових цього навчання. Викладач допомагає відпрацювати музичний матеріал, дає конкретні вказівки щодо обсягів та напрямів самостійної роботи.

Самостійна робота студентів-кларнетистів охоплює:

- Теоретичний аналіз творів програми;
- Розбір твору: читання по нотах, визначення аплікатури;
- Ескізне вивчення творів;
- Художньо-музичний аналіз твору;
- Вивчення твору напам'ять
- Доведення твору до концертного стану.

Самостійна робота носить систематичний характер і є обов'язковою. Формування та розвиток навичок самостійної діяльності студента передбачає:

- Аналіз та синтез
- Самоконтроль та самооцінка
- Активність
- Ініціативність
- Творчий підхід
- Наполегливість

Зміст самостійної роботи студентів у форматі дисципліни «Фах «кларнет» визначається робочою програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача.

Самостійна робота студента проявляється в опрацюванні спеціальної літератури, в умінні вільно орієнтуватися у стилях і жанрах, аналізувати і давати оцінку власному виконанню музичного твору.

Приблизний репертуарний список:

Етюд

1. Карл Берман – 24 етюд для кларнета та ф-но op.63 (редакція Wladystaw Kosieradzki I Lestaw Lic)
2. Роберт Кітцер - Мелодичні та технічні етюд. Зошит №1 op.91
Зошит №2 op.92
Зошит №3 op.93
3. Ігор Костлан - Концертний етюд №3 (для кл. та ф-но)
Концертний етюд №4 (для кл. та ф-но)
4. Джорджі Баласса – Збірник етюдів для кларнета
5. Ернесто Кавалліні (1807-1874)- Капріси для кларнета:
Зошит №1 (6 кап.) op.1
Зошит №2 (6 кап.) op.2
Зошит №3 (6 кап.) op.3
6. Огюст Перье - 22 сучасних етюд для кларнета
7. Дж. Мараско - Етюд для кларнета
8. Ежен Бозза - 14 трансцентдентних етюдів для кларнета
9. Гіацінт Клозе - Характерні етюд для кларнета (редакція А. Пресмана)
10. Франс Крьюш – 350 етюдів для кларнета (зошити 1,2,3)
11. Олександр Штарк - 40 етюдів для кларнета (зошит №1 – 1-20 етюд)
(зошит №2 – 21-40 етюд)
- Шість віртуозних етюдів для кларнета
12. Степан Васильович Ригін – Аплікатурні етюд для кларнета
13. Володимир Миколайович Носов – 15 етюдів для кларнета
14. Олександр Менделевич Маневич - 6 етюдів для кларнета
15. Іван Оленчик - 20 каприсів для кларнета соло
16. Борис Олександрович Діков - Етюд для кларнета (37)
17. Гіацінт Клозе – Тридцять етюдів (по Г. Омону)
- Кожноденні вправи та етюд для кларнета (редакція О. Пресмана 24ет.)
18. Віктор Володимирович Петров - Вибрані етюд для кларнета
19. Володимир Якович Гурфінкель - Етюд (Київ: Муз.Україна)
20. В. Кирейко - Концертний етюд для кларнета та ф-но
21. Олександр Гедіке – Етюд для кларнета та ф-но №2 op.28

Концерти/концертіно

1. А. Дімлер – Концерт (B-dur)
2. Франц Кроммер - Концерт (E-dur)
3. Шарль Дювернуа - Концерт
4. Борис Чайковський - Концерт (кларнет in A)
5. Анрі Томазі - Концерт

6. Карл Маріє фон Вебер – Концерт № 1 (f-moll) op.73
 - Концерт № 2 (Es-dur) op.74
 - Великий концертний дует (для кл. та ф-но) op.48
 - Концертино op. 26
7. Аарон Копленд - Концерт
8. А. Дімлер – Концерт (B-dur)
9. Франц Кроммер - Концерт (E-dur) op.86
10. Шарль Дювернуа - Концерт
11. Борис Чайковський - Концерт (кларнет in A)
12. Луї Шпор (1784-1859) – Концерт № 1 (f-moll) op.26
 - Концерт № 2 (Es-dur) op.57
 - Концерт № 3 (f-moll)
 - Концерт № 4 (e-moll)
13. Г. Дмитрієв - Концерт (для кл. соло)
14. В.А. Моцарт - Концерт (A-dur) op.622
15. Феруччо Бузоні – Концертино
16. Карол Курпінський (1785-1857) - Концерт
17. Пауль Хіндеміт - Концерт
18. Ян Стаміць (1717-1757) - Концерт (B-dur)
19. Карл Стаміць (1746-1801) - Концерт № 1 (Es-dur)
 - Концерт № 2
 - Концерт № 3 (B-dur)
20. Ян Антонін Кожелух (1738-1814) – Концерт (Es-dur)
21. Франц Крамарж (1759-1831) - Концерт (Es-dur), op.36
22. Жан Франсе - Концерт
23. Карл Нільсен - Концерт op.57
24. Даріус Мійо - Концерт (присвята Бенні Гудману)
25. О. Жак - Концерт (c-moll)
26. Сергій Некіфорович Василенко - Концерт (присвята Олександрю Леонідовичу Штарку) – редакція партії кларнета О.Л. Штарка - op.135
27. І. Жак і К. Мартьянов - Концерт
28. Анатолій Лупов - Концерт
29. Йохан Годфрід Манн (1858-1904) - Концерт (Es-dur) op.90
30. Арті Шоу - Концерт
31. Степан Васильович Ригін - Концерт
32. М. Римський-Корсаков (1844-1908) - Концерт (для кларнета та духового оркестра)
33. Ігор Стравінський - Ебоні (чорний) концерт (для кларнета та духового оркестра)
34. Віктор Брунс - Концерт № 2 op.48
35. Егон Габлер - Концерт № 1 (f-moll)
 - Концерт № 2 (Es-dur)
36. Олександр Костянтинівич Глазунов (1865 1936) - Концерт
37. Борис Асаф'єв - Концертино
38. Микола Раков - Концерт
39. Жанін Руф - Концертино op.15
40. Г. Вагнер - Концерт для кларнета та камерного оркестра
41. Малкольм Арнольд - Концерт № 2 op.115

42. Ежен Бозза - Концерт для кларнета та камерного оркестра
43. Франс Антон Хофмейстер (1754-1812) - Концерт (B-dur)
44. Олександр Беон - Концерт
45. Олександр Губер - Концертіно (переклад)

Велика форма

1. Олександр Гречанінов (1864-1956) - Друга соната, op.172
2. Артур Оннегер - Сонатіна
2. Л.В. Бетховен - Сонатіна
3. Ф. Данці - Сонатіна
4. В.А.Моцарт (1756-1791) - Сонатіна для кларнета та ф-но (редакція Kuszling Janos e Nagy Oliver)
5. Улаф Дамарацкі - Соната
6. Едуард Денисов - Соната (для кл. соло)
7. О. Миргородський - Соната (для кл. соло)
8. Ю. Юкечев - Соната (для кл. соло)
9. Е. Фирсова - Соната (для кл. соло)
10. С. Баласанян - Соната (для кл. соло)
11. Ж. Тайфер - Соната (для кл. соло)
12. З. Карг-Елерт - Соната (для кл. соло)
13. О. Мессіан - «Птахи безодні» (III частина «Квартета на кінець часу»)
14. А. Томазі - Аттична соната (для кл. соло)
15. Й. Брамс (1833–1897) - Соната № 1 (f-moll) op. 120 №1
- Соната № 2 (Es-dur) op.120 №2
16. Бела Барток - Сонатіна
17. Йоахім Беез - Сонатіна
18. Каміль Сен-Санс (1835-1922) - Соната op.167
19. Франсіс Пуленк (1899-1963) - Соната (присвята пам'яті Артура Оннегера)

П'єси композиторів романтиків

1. І.Брамс (1833–1897)
 - Соната № 1 (f-moll) op. 120 №1
 - Соната № 2 (Es-dur) op. 120 №2
2. К.М. Вебер - Варіації op. 33
 - Інтродукція, Тема і Варіації
 - Фантазія II частина з квінтету та струнного квартету op. 34
3. І. Бара - П'єса у соль мінорі
4. Ф.Шопен (1810–1849):
 - Мазурка op. 24 №1
 - Мазурка op.7 №1
 - Ноктюрн op.9 № 2
 - Полонези: op.40 №1,2; Полонез g-moll

5. Шарль Відор - Інтродукція і рондо ор.72

6. Р.Шуман: (1810–1856)

- Три фантастичні п'єси ор.73
 - Три романса
 - Мрії (переклад)
7. Каміл Сен- Санс (1835-1922) - Соната ор.167
8. Шарль Лефевр – Фантазія-Каприс
9. Андре-Блох - Деннеріана
10. Г. П'єрне - Канцонета

Сонати старовинної форми

1. Д.Бортнянський - Соната (перекладення В. Повзуна)
2. Й.С. Бах - Соната № 4 для флейти (переклад для кларнета та ф-но О. Володіна)
- Соната № 5 для флейти (переклад для кларнета та ф-но О. Володіна)

Твори композиторів імпресіоністів

1. К.Дебюссі (1862–1918)
 - Перша рапсодія
 - «Маленьке негрнятко» (переклад)
 - Маленька п'єса
 - Прелюдія (I/8)
 - Прелюдія (II/5)
 - «Шість п'єс» цикл творів – (переклад Б. Прорвича)
 - Канопа
 - Перервана серенада
 - Тумани
 - Ворота Альгамбри
 - Вальс
 - Етюд
2. М.Равель (1875–1937)
 - Пavana
 - Прелюдія

П'єси розгорнутої форми

1. Микола Андрійович Римський-Корсаков -
«Політ джмеля» з опери «Казка про царя Салтана» - (переклад)
2. Й.Брамс
 - Венгеський танок № 5 (переклад для кларнета)
3. Р.Глієр - Романс № 2 (ор.16)
 - Романс № 6 (ор.35)
 - Сумний вальс № 7 (ор.35)

4. Ігор Стравінський
 - Три п'єси для кларнета соло
5. Аламіро Джамп'єрі - Венеціанський карнавал
6. Сергій Рахманінов - Етюд – картина ор. 33 № 5 (переклад для кларнета О. Пресмана та О. Жака)
7. Марк Дельмас
 - Італійська фантазія ор.110
8. Верді- Бассі
 - Концертна фантазія на теми опери «Ріголетто»
9. Р.Шуман
 - ор. Три фантастичні п'єси
 - ор. Три романси
10. В. Постікян – Концертне соло (для кл. соло)
11. В. Ротару - Імпровізація (для кл. соло)
12. Г. Калинкович - Концерт - варіації (на тему С. Прокоф'єва)
13. М. Раухвергер - П'ять прелюдій
14. В.А. Моцарт - Квінтет (переклад) ор.108
15. Луї Шпор (1784-1859) – Романс
16. Олександр Гедіке - Ноктюрн №1 ор.28
17. Ежен Бозза - Буколика
 - Кларібель
 - Італійська фантазія
18. Дж. Россіні (1792-1868) - Інтродукція, Тема і Варіації
19. Фрідьєш Гідаш - Фантазія
20. О. Розенблат - Фантазія на теми з опери «Кармен»
21. Е. Брепсант - Фантазія
22. Андре Мессаже - Конкурсне соло
23. Сергій Іванович Танєєв (1856-1915) - Канцона
24. Родіон Щедрін - Альбом п'єс (обробка Б.Прорвича):
 - Величальна
 - Розмови
 - Граємо оперу Россіні
 - Етюд
 - Трійка
 - Бассо остінато
 - Циганський танок з балету «Коник-Горбуник»

Концертні етюди

1. Карл Берман – 24 етюди для кларнета та ф-но ор.63 (редакція Wladystaw Kosieradzki і Lestaw Lic)
2. Ігор Костлан - Концертний етюд №3 (для кл. та ф-но)
Концертний етюд №4 (для кл. та ф-но)
3. К. Мострас - Етюд для кларнета та ф-но на тему М.А. Римського-Корсакова
4. Олександр Федорович Гедіке - Етюд для кларнета та ф-но № 2 ор.28

5. В. Кирейко - Концертний етюд для кларнета та ф-но

П'єси українських композиторів

1. В.Гамалія - Концертне інтермеццо
2. В. Кирейко - Концертний етюд
3. Іван Федорович Карабиць – Діско-хоровод
4. П. Бриль - Українська гумореска
5. В. Гомоляка - Скерцо
- Рапсодія
6. Л.М. Ревуцький – Вальс (переклад К. Мюльберга)
- Прелюд тв. 4 № 1 (переклад К. Мюльберга)
7. Л. Колодуб - Танок
- Гавот
- Троїсті музики
- Українські витинанки (для кларнета соло)
- Ескіз у молдавському стилі
8. Ростислав Демчишин - Мрії
9. Ю. Щуровський - Романс
10. М. Лисенко - Елегія ор.41 №3
- Друга Рапсодія на українські народні теми «Думка-Шумка» ор.18
- Елегія (пам'яті Т.Г. Шевченка)
11. М.М. Скорик - «Мелодія» - до кінофільму «Високий перевал»
- Карпатська рапсодія
12. Олександр Яковчук - Буковинське каприччіо
- King Attila
13. Ю. Іщенко - Маленька рапсодія
14. Левко Спасокукоцький - Скерцо

Орієнтовний список навчального репертуара по курсам:

І курс

Етюди

1. Франс Крѳопш – 350 етюдів для кларнета (зошит 1)
2. Роберт Кітцер - Мелодічні та технічні етюди. Зошит №1 ор.91
3. Олександр Штарк - 40 етюдів для кларнета (зошит №1 – 1-20 етюд)
4. Карл Берман – 24 етюди для кларнета та ф-но ор.63 (редакція Wladystaw Kosieradzki I Lestaw Lic)

Концерти/концертіно

1. Карл Маріє фон Вебер – Концертіно
2. Ян Антонін Кожелух (1738-1814) – Концерт (Es-dur)
3. Франц Крамарж (1759-1831) - Концерт (Es-dur), op.36
4. А. Дімлер – Концерт (B-dur)
5. Франц Кроммер - Концерт (E-dur) op.86

Велика форма

1. Л. Бетховен - Сонатіна
2. Д. Бортнянський - Соната (перекладення В. Повзуна)
3. Ф. Данці - Сонатіна
4. В.А.Моцарт (1756-1791) - Сонатіна для кларнета та ф-но (редакція Kuszling Janos e Nagy Oliver)
5. З. Карг- Елерт - Соната (для кл. соло)
6. Бела Барток - Сонатіна

П'єси

1. І. Бара - П'єса у соль мінорі
2. Ф.Шопен (1810–1849):
 - Мазурка op. 24 №1
 - Мазурка op.7 №1
 - Ноктюрн op.9 № 2
 -
3. Р.М. Глієр - Романс № 2 (op.16)
 - Романс № 6 (op.35)

П'єси українських композиторів

1. Ю. Щуровський - Романс
2. М. Лисенко - Елегія (пам'яті Т.Г. Шевченка)

- Елегія ор.41 №3

3. М.М. Скорик - «Мелодія» - до кінофільму «Високий перевал»
4. Л. Колодуб - Танок
- Гавот
5. Л.М. Ревуцький – Вальс (переклад К. Мюльберга)

II курс

Етюд

1. Франс Крьюпш – 350 етюдів для кларнета (зошит 2)
2. Олександр Штарк - 40 етюдів для кларнета (зошит №2 – 21–40 етюд)
- Шість віртуозних етюдів для кларнета
3. Степан Васильович Ригін – Аплікатурні етюди для кларнета
4. Володимир Миколайович Носов – 15 етюдів для кларнета
5. Олександр Менделевич Маневич - 6 етюдів для кларнета
6. В. Кирейко - Концертний етюд для кларнета та ф-но

Концерти/концертіно

1. Степан Васильович Ригін - Концерт
2. М. Римський-Корсаков (1844-1908) - Концерт (для кларнета та духового оркестра)
3. Егон Габлер - Концерт № 1 (f-moll)
- Концерт № 2 (Es-dur)
4. Олександр Костянтинович Глазунов (1865 1936) - Концерт
5. Борис Асаф'єв - Концертіно
6. Ян Стаміць (1717-1757) - Концерт (B-dur)

Велика форма

1. Ж. Тайфер - Соната (для кл. соло)
2. Йоахім Беез - Сонатіна
3. І.Брамс (1833–1897) - Соната № 1 (f-moll) ор. 120 №1
4. Й.С. Бах - Соната № 4 для флейти (переклад для кларнета та ф-но О. Володіна)

П'єси

1. Р.Шуман
 - ор. Три фантастичні п'єси
 - ор. Три романси
2. В. Постікян – Концертне соло (для кл. соло)
3. В. Ротару - Імпровізація (для кл. соло)
4. Г. Калинкович - Концерт - варіації (на тему С. Прокоф'єва)
5. М. Раухвергер - П'ять прелюдій
6. В.А. Моцарт - Квінтет (переклад) ор.108
7. Луї Шпор (1784-1859) – Романс
8. Олександр Гедіке - Ноктюрн №1 ор.28
9. Родіон Щедрін - Альбом п'єс (обробка Б.Прорвича):
 - Величальна
 - Розмови
 - Граємо оперу Россіні
 - Етюд
 - Трійка
 - Басо остінато
 - Циганський танок з балету «Коник-Горбуник»
10. М.Равель (1875–1937)
 - Пavana
 - Прелюдія

П'єси українських композиторів

1. П. Бриль - Українська гумореска
2. В. Гомоляка - Скерцо
 - Рапсодія
3. Л.М. Ревуцький – Прелюд тв. 4 № 1 (переклад К. Мюльберга)
4. Л. Колодуб - Ескіз у молдавському стилі
 - Українськи витинанки (для кларнета соло)
5. М. Лисенко - Друга Рапсодія на українські народні теми «Думка-Шумка» ор.18

III курс

Етюди

1. Іван Оленчик - 20 каприсів для кларнета соло
2. Борис Олександрович Діков - Етюди для кларнета (37)
3. Гіацінт Клозе – Тридцять етюдів (по Г. Омону)
 - Кожноденні вправи та етюди для кларнета (редакція О. Пресмана 24ет.)
4. Віктор Володимирович Петров - Вибрані етюди для кларнета
5. Ігор Костлан - Концертний етюд №3 (для кл. та ф-но)
 - Концертний етюд №4 (для кл. та ф-но)

Концерти/концертіно

1. Микола Раков - Концерт
2. Жанін Руф - Концертіно op.15
3. Г. Вагнер - Концерт для кларнета та камерного оркестра
4. Малкольм Арнольд - Концерт № 2 op.115
5. Ежен Бозза - Концерт для кларнета та камерного оркестра
6. І. Жак і К. Мартьянов - Концерт
7. Анатолій Лупов - Концерт
8. Йохан Годфрід Манн (1858-1904) - Концерт (Es-dur) op.90

Велика форма

1. Улаф Дамарацкі - Соната
2. Едуард Денисов - Соната (для кл. соло)
3. О. Миргородський - Соната (для кл. соло)
4. Ю. Юкечев - Соната (для кл. соло)
5. Е. Фирсова - Соната (для кл. соло)
6. Й.С. Бах - Соната № 5 для флейти (переклад для кларнета та ф-но О. Володіна)
7. Олександр Гречанінов (1864-1956) - Друга соната, op.172

П'єси

1. Сергій Іванович Танєєв (1856-1915) - Канцона
2. Аламіро Джамп'єрі - Венеціанський карнавал
3. Ігор Стравінський - Три п'єси для кларнета соло
4. Сергій Рахманінов - Етюд – картина op. 33 № 5 (переклад для кларнета О. Пресмана та О. Жака)
5. Марк Дельмас - Італійська фантазія op.110
6. Микола Андрійович Римський-Корсаков - «Політ джмеля» з опери «Казка про царя Салтана» - (переклад)
7. Е. Брепсант - Фантазія

П'єси українських композиторів

1. В.Гамалія - Концертне інтермеццо
2. В. Кирейко - Концертний етюд
3. М.М. Скорик - Карпатська рапсодія
4. Левко Спасокукоцький - Скерцо
5. Левко Колодуб - Троїсті музики

IV курс

Етюд

1. Олександр Федорович Гедіке - Етюд для кларнета та ф-но № 2 ор. 28
2. Джорджі Баласса – Збірник етюдів для кларнета
3. Ернесто Кавалліні (1807-1874) - Капріси для кларнета -
Зошит №3 (6 кап.) ор.3
4. Огюст Перье - 22 сучасних етюдів для кларнета
5. Дж. Мараско - Етюдів для кларнета
6. Ежен Бозза - 14 трансцендентних етюдів для кларнета
7. К. Мострас - Етюд для кларнета та ф-но на тему М.А. Римського-Корсакова

Концерти/концертіно

1. Борис Чайковський - Концерт (кларнет in A)
2. Луї Шпор (1784-1859) - Концерт № 3 (f-moll)
- Концерт № 4 (e-moll)
3. Г. Дмитрієв - Концерт (для кл. соло)
4. В.А. Моцарт - Концерт (A-dur) ор.622
5. Карл Нільсен - Концерт ор.57
6. Даріус Мійо - Концерт (присвята Бенні Гудману)
7. А. Жак - Концерт (c-moll)
8. Сергій Некіфорович Василенко - Концерт (присвята Олександрю Леонідовичу Штарку) – редакція партії кларнета О.Л. Штарка - ор.135
9. Жан Франсе - Концерт
10. Карл Маріє фон Вебер – Концерт № 2 (Es-dur) ор.74
- Великий концертний дует (для кл. та ф-но) ор.48

Велика форма

1. О. Мессіан - «Птахи безодні» (III частина «Квартета на кінець часу»)
2. А. Томазі - Аттична соната (для кл. соло)
3. Й. Брамс (1833–1897) - Соната № 2 (Es- dur) ор. 120 №2
4. Каміль Сен- Санс (1835-1922) - Соната ор.167
5. Франсіс Пуленк (1899-1963) - Соната (присвята пам'яті Артура Оннегера)

П'єси

1. К. М. Вебер - «Фантазія» (друга частина з квінтету для кларнета та струнного квартету – перекладення В. Повзуна) - ор.34
2. К.Дебюссі (1862–1918) - Перша Рапсодія
3. Ежен Бозза - Буколика
- Кларібель

4. Дж. Россіні (1792-1868) - Інтродукція, Тема і Варіації
5. Фрідьєш Гідаш - Фантазія
6. О. Розенблат - Фантазія на теми з опери «Кармен»
7. Верді-Бассі - Концертна фантазія на теми опери «Ріголетто»

П'єси українських композиторів

1. Іван Федорович Карабиць – Діско-хоровод
2. Олександр Яковчук - Буковинське каприччіо
- King Attila
3. Ю. Іщенко - Маленька рапсодія
4. Ростислав Демчишин - Мрії

9. Рекомендовані джерела інформації

1. Апатський В. Багатозвуччя в сучасному духовому виконавстві // Мистецтвознавство України. – 2009. – Вип. 10. – С. 82-85. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mysu_2009_10_15
2. Апатський В.М. Імпровізація в сучасному духовому виконавстві // Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України : Зб. матеріал. Всеукр. наук.-практ. конф. – Рівне : Волинські обереги, 2007. – Вип. 2. – С. 13-15.
3. Богданов В.О. Історія духового музичного мистецтва України (від витоків до початку ХХ ст.) : [монографія]. – Х.: ФОП Сілічев, 2007. – 350 с.
4. Буркацький З. П. Особистісно орієнтований підхід до віртуозності кларнетиста : навч. пос. – Одеса: Друкарський дім, 2010. – 166 с.
5. Вовк Р.А. Історія, акустична природа і виразні можливості аплікатури кларнета: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03. – К., 2004. – 19 с.
6. Коваль В. Теорія та практика навчання гри та духових інструментах : метод. рекомен. [для вищих навч. закладів культури і мистецтв І-ІІ ступеня акредитації]. – Суми, 2008. – 44 с.
7. Круль П. Національне духове інструментальне мистецтво українського народу: малодосліджені сторінки історії : [монографія]. – К.: Вид-во НАН України, 2000. – 324 с.

8. Мюльберг К. Теоретичні основи навчання гри на кларнеті. – К.: Музична Україна, 1975. – 55 с.
9. НАУКОВИЙ ВІСНИК Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського – Проблеми методики та виконавства на духових інструментах (випуск 70; книга перша), Київ – 2008 р., 218 с.
10. Роман Андрійович Вовк – Портрети корифеїв, 2013р., 225 с.
11. Рудчук Ю. Особливості музикування на духових інструментах в громадському побуті в Україні у XVIII-XIX століттях // Вісник КНУКіМ: зб. наук. праць. – К., 2001. – Вип. 4. – С. 30-140.
12. Статті: Роман Андрійович Вовк - Нетрадиційні виразові засоби гри на кларнеті та їх практичне застосування сучасними композиторами. 13 с.
13. Тимошенко Д. Виконавство на кларнеті в контексті інструментального професіоналізму // Теорія і методика мистецької освіти. – К., 2001. – Вип. 2. – С. 48-62.
14. Тиновський М. До питання розвитку національної кларнетової літератури // VI-а Всеукраїнська «Музична освіта України: проблеми теорії, методики, практики» та III-а міжнародна «Творчість для народних інструментів композиторів України та зарубіжжя» науково-практичні конференції (ДДПУ ім. І. Франка, 9-10 травня 2013 р., м. Дрогобич) : зб. матеріалів та тез / [ред.-упор. А. Душний, Б. Пиц]. – Дрогобич: Пóсвіт, 2013. – С. 181-185.
15. Гладких А. Особливості початкового періоду навчання гри на духових інструментах // Музично-театральне мистецтво : зб. праць. – Х., 2010. – Вип. 1. – С. 192-194.
16. Палаженко О. Особливості формування виконавської майстерності музиканта-духовика // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. Серія № 14. Теорія і методика мистецької освіти. – К.: НПУ, 2011. – Вип. 12 (17). – С. 81-84.
17. Тиновський М. Кларнетове виконавство у різних ансамблях народних інструментів України та його проєкція на самодіяльну, естрадну та академічну традицію // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: зб. наук.

праць: наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. У 2-х т. – Рівне: РДГУ, 2011. – Вип. 17. –Т. 1. – С. 235-240.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

www.nbu.gov.ua – веб-сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського (м. Київ)

www.4uth.gov.ua – веб-сайт Державної бібліотеки України для юнацтва

www.chl.kiev.ua – веб-сайт Національної бібліотеки України для дітей

<http://old.dnpb.gov.ua> – веб-сайт Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського

<http://www.pisni.org.ua> – веб-сайт “Українські народні пісні” містить зібрання колекції найкращих українських пісень від найдавніших часів до сьогодення, а також інформацію про їх авторів та виконавців.

<https://parafia.org.ua/mediateka/kompozytory> – українська музика mp3-файл. Пошук відбувається за прізвищами українських композиторів.

